

Konferencja naukowa

Dziewczynki i dziewczyny. Wstęp do girlhood studies

Warszawa, 7-8 października 2022 r.

ABSTRAKTY dla dzieci

przygotowane przez Ewę Maciejewską-Mroczek i Marię Reimann
z **Interdyscyplinarnego Zespołu Badań nad Dzieciństwem** Uniwersytetu Warszawskiego
na podstawie nadesłanych przez naukowczynie i naukowców
streszczeń wystąpień konferencyjnych

Wykład otwierający

prof. Anna Landau-Czajka

Od grzecznej dziewczynki do grzecznej dziewczynki. Dziewczęta w podręcznikach szkolnych dla dzieci najmłodszych 1785-2021

Podręczniki szkolne mają za zadanie nie tylko przekazywać wiedzę, ale i wychowywać, pokazywać pewne wzorce. Autorka przeczytała dawne i nowe podręczniki dla najmłodszych dzieci (elementarze, czytanki, podręczniki dla dzieci w wieku 7-10 lat) i zastanawia się, jak przedstawione zostały w nich dziewczynki. Próbuje prześledzić to, czy sposób przedstawienia dziewczynek był taki sam w różnych czasach, czy też się zmieniał. Jak prezentowano cele i marzenia dziewczynek? Czy, według autorów podręczników, dziewczynki i chłopcy mogli robić takie same rzeczy, czy też uważano, że mają oni inne zajęcia, zainteresowania i obowiązki?

Panel I: Codziennosc dziewczyn

Katarzyna Żukowska

Reporterkini „Małego Przeglądu”

„Mały Przegląd” to gazeta, która powstała dzięki pomysłowi Janusza Korczaka – lekarza, pisarza i opiekuna – i funkcjonowała przed drugą wojną światową. Publikowane w niej teksty tworzyły dzieci. Czytanie „Małego Przeglądu” pozwala poznać świat przeżyć dzieci i młodych ludzi. Autorka przyjrzy się opublikowanym listom pisany przez dziewczynki. Jakim sprawom dziewczyny poświęcały uwagę? Jakie z kolei obszary swojego życia pomijały? Jaki obraz „dziewczyńskości” pokazuje nam „Mały Przegląd”? Czego możemy dowiedzieć się z niego o dziewczynkach z tamtych czasów?

Agata Żbikowska

Dziewczęta a jakość życia w mieście

Naukowcy i naukowczynie w ostatnich latach zwracają uwagę, że miasta zaprojektowane są tak, by lepiej odpowiadały potrzebom pewnych grup (mężczyźni, dorośli) niż innych (dzieci i młodzież, kobiety, dziewczyny). Autorka przedstawi wyniki swojego badania, przeprowadzonego z udziałem młodych ludzi w jednym z miast. Zaprezentuje to, czego się dowiedziała na temat doświadczania życia w mieście przez dziewczyny – które jego elementy przyczyniają się do poprawy, a które do pogorszenia jakości życia nastolatek. Wyniki badań były też przedstawiane władzom miasta, dzięki czemu mogły one poznać zdanie młodych ludzi.

Agnieszka Kosiorowska, Agnieszka Kościańska

Kościół o dziewczętach, dziewczęta o sobie

Zasady stworzone przez Kościół katolicki regulują różne sfery życia młodych osób, w tym te dotyczące płciowości i seksualności. Poznają je one na lekcjach religii, poprzez publikacje w mediach, w poradnikach, podręcznikach, a także wtedy, kiedy uczestniczą w aktywnościach katolickich organizacji i ruchów młodzieżowych. Autorki przeanalizowały różne publikacje i rozmawiały z dziewczynami zaangażowanymi w katolickie ruchy młodzieżowe. Pytają: jak na przekaz kościoła reagują katolickie dziewczęta? Czy podążają za katolickimi zasadami, czy podobają im się one, czy też powodują jakieś wątpliwości? Czy akceptują je, czy może próbują je dostosowywać do swojego życia bądź zmieniać?

Milena Szulik-Szarecka

Doświadczenia menstruacyjne w prywatnych i publicznych narracjach nastolatek

Menstruacja (miesiączka, okres) to doświadczenie nastoletnich osób, o którym badaczki i badacze wciąż stosunkowo niewiele wiedzą. Autorka, aby dowiedzieć się więcej na ten temat, rozmawiała z nastolatkami o ich doświadczeniach związanych z menstruacją. Analizowała również przekazy medialne i w internecie na ten temat. Z jednej strony, menstruacja jest przedstawiana jako coś, o czym nie powinno się otwarcie mówić. Z drugiej strony, jest wiele przekazów przedstawiających menstruację jako pozytywne doświadczenie. Wystąpienie dotyczyć będzie prywatnych doświadczeń i publicznych przekazów medialnych, tworzących różnorodny obraz doświadczenia menstruacyjnego nastolatek.

Zofia Boni

Dziewczyny, odchudzanie i dyskursy dotyczące otyłości

Dziewczynki i dziewczyny często uważają, że są za grube i odchudzają się. Jednocześnie w mediach coraz częściej mówi się o otyłości dziecięcej. Autorka zwraca uwagę na to, że chude ciało nie zawsze jest zdrowe, a grube – niezdrowe. Kiedy mówi się o otyłości, często nie chodzi naprawdę o to, co jest zdrowe, ale o to, co się komuś podoba lub nie. Autorka przedstawi wyniki swojego badania wśród młodych osób, które chciały schudnąć. Będzie się zastanawiała nad tym,

czym jest odchudzanie dla młodszych dziewczynek i starszych dziewczyn, jak wpływa na ich samopoczucie i to, jak żyją na co dzień. Dlaczego tak wiele z nich uważa, że są za grube?

Panel II: Kultura popularna a dziewczyność

Ada Tymińska

Mam różowe włosy i różowy kocyk: szkic plenerowy o dziewczyności współczesnego farbowania

Czasem włosy służą ludziom do wyrażania kim są i do jakiej grupy należą (buddyjscy mnisi gołą głowy, hipisi mieli długie włosy). Kiedyś taką siłą wyrazu miały głównie męskie fryzury. W swoim wystąpieniu autorka zastanowi się, czy dziś jest inaczej i czy farbowanie włosów nie jest dla niektórych dziewczyn sposobem pokazywania, kim są. Autorka opowie o tym, w jaki sposób włosów do wyrażanie siebie używają alternatywki i jak to robi Young Leosia.

Marta Rakoczy

„Mela Modela” i „Planeta Stylu”: między sprawczością a reżimami kreatywności. Ewokacje youtube’owej dziewczyności.

Autorka przyjrzy się popularnemu wśród dziewczyn kanałowi, *Siostry Zalewskie*, prowadzonemu przez dziewczyny i prezentującemu, powielającemu, a zarazem kreującemu dziewczynskie treści. Będzie się zastanawiała, jak wygląda dzieciństwo w sieci, gdzie nie ma takiej kontroli jak w domu i w szkole. Czy w sieci dziewczyny mogą być bardziej sobą, tworzyć i mówić własnym głosem? Jak o sobie opowiadają? Dlaczego uważają, że sieć jest właśnie tym miejscem, gdzie mogą najlepiej wyrażać siebie? Czy rzeczywiście są tam wolne?

Agnieszka Grabowska, Małgorzata Kunecka

Różowe – niebieskie

Różowe ubrania i zabawki dla dzieci uważa się za dziewczęce, niebieskie – za chłopięce. Większość rzeczy – nawet tych przeznaczonych dla niemowląt – jest dziś albo „dla dziewczynek”, albo „dla chłopców”. Jednak nie zawsze tak było. Dawniej ubrania dla małych dzieci albo wcale nie były chłopięce ani dziewczęce (tylko po prostu niemowlęce), albo kolory przyporządkowane były odwrotnie: czerwony był dla chłopców, niebieski – dla dziewczynek. W wystąpieniu autorki opowiedzą o tym, co w danej kulturze znaczą kolory, i o tym, jak to było kiedyś i jak jest dziś.

Julia Harasimowicz

Dziewczynkonatura. Przedstawienia dziewczęcych światów w obiektywach współczesnych polskich fotografek

Autorka opowie o trzech projektach współczesnych polskich fotografek, które dokumentują życie dziewczynek i dziewczyn i ich relacje z naturą. Wszystkie trzy fotografiki przedstawiają na zdjęciach życie i dorastanie swoich córek, a przyroda jest dla nich ważna. Autorka pokaże zdjęcia i zastanowi się, jaki jest związek między dziewczynkami a naturą, jak dziewczynki wpływają na

naturę i jak natura wpływa na dziewczynki. Czy w relacji dziewczynek z naturą jest coś specyficznego „dziewczyńskiego”? Czy to prawda, że dzieci są bardziej niewinne i bliżej natury niż dorośli?

Panel III: Reprezentacje dziewczynek i dziewczynkości w literaturze

Agata Araszkiwicz

Dziewczyńska Ginczanki

Zuzanna Ginczanka to poetka, która zaczęła tworzyć przed II wojną światową, już jako dziesięcioletnia dziewczynka. Jej poezja wciąż jest czytana i porównywana do dzieł największych twórców. Poetka wykazywała się dużą niezależnością, podważała istniejące przekonania. Szukała własnej ścieżki, a dziewczynskość była dla niej bardzo ważna. Autorka w swoim wystąpieniu przedstawi postać i twórczość tej wyjątkowej poetki.

Anna Maria Czernow

Pippi Pończoszanka wobec literackich konstruktów dziewczynkości

Pippi Pończoszanka to jedna z najbardziej znanych dziewczynek w literaturze dla dzieci. Odbiorców fascynuje jej niezależność i siła. Stała się ona symbolem buntu wobec tradycyjnego wzorca dziewczynki, słabej i uległej. Autorka próbuje spojrzeć na Pippi, biorąc pod uwagę także jej poprzedniczki, inne słynne bohaterki literackie, takie jak Alicja w krainie czarów czy Ania z Zielonego Wzgórza. Zastanawia się nad tym, czym jest dziewczynskość i jej dziedzictwo w literaturze dla dzieci.

Anna Pigoń

Od Pamiętki po dobrej matce do Zmierzchu. Powieść dla dziewcząt jako literacka reprezentacja dziewczynkości

Pierwsze powieści dla dziewcząt były pisane już na początku XIX wieku. Literatura dla dziewczyn odróżniała się od literatury romansowej, adresowanej do kobiet czy przygodowej, adresowanej do chłopców. Podlegała przez lata różnym przemianom – odzwierciedlała to, jak zmieniały się sposoby życia czy role dziewcząt. Być może powieści tego gatunku również wpływały na czytelniczki, powodując pewne przemiany postaw. Autorka zadaje sobie pytanie: czy współcześnie można w ogóle mówić o powieści dla dziewcząt jako osobnym gatunku? Czy może należałoby zastosować jakieś inne nazwy czy kategorie?

Weronika Kostecka

Kulturowe konstrukty dziewcząt we współczesnej fantastyce młodzieżowej wobec zjawisk postfeminizmu

W książkach i filmach dla dzieci i młodzieży coraz częściej przedstawiane są postaci silnych, aktywnych dziewczyn i kobiet. Taką tendencję można zaobserwować już od około trzydziestu lat. Autorka przeanalizowała różne dzieła z gatunku fantastyki, zastanawiając się, jaką rolę

pełnią w nich silne postaci kobiece. Ponieważ fantastyka to gatunek najchętniej wybierany przez młodzież w Polsce, przyjrzenie się temu, jak przedstawione są dziewczynki i dziewczyny, jest ważne. Autorka w swoim wystąpieniu spróbuje krytycznie przyrzeć się postaciom popularnych silnych bohaterek młodzieżowej literatury fantastycznej.

Agnieszka Kocznur

Tęczowa zmiana: dziewczynskie coming outy w polskich powieściach YA

W swoim wystąpieniu autorka opowie o polskich powieściach dla młodzieży, szczególnie zaś skupi się na powieściach, w których występują bohaterki LGBTQ+. Do niedawna w polskiej prozie młodzieżowej nie było postaci nieheteronormatywnych dziewczyn i kobiet. Nawet jeżeli w powieściach pojawiały się dziewczyny zakochane w innych dziewczynach, temat ich miłości i nieheteronormatywności nie był traktowany poważnie. Jednym z przykładów może być biseksualna bohaterka z powieści *Panna Nikt* Tomasza Tryzny, Ewa. Autorka przygląda się również najnowszym powieściom, m.in. *Fluff* Natalii Osińskiej i *Rado boy* Doroty Jaworskiej.

Panel IV: Dziewczyny w PRL

Sylwia Borowska

Obraz dziewczynkości w „Dziennikach” Agnieszki Osieckiej

Agnieszka Osiecka, poetka, zaczęła pisanie *Dzienników* jako dziewięcioletnia dziewczynka za namową swojej ciotki, Barbary Sikorskiej. Autorka w swoim wystąpieniu pokaże, jak przyszła poetka opisywała swoje dzieciństwo i okres dojrzewania. Agnieszka Osiecka nauczyła się czytać bardzo wcześnie, jeszcze zanim poszła do szkoły. Uczyła się pięciu języków obcych, szybciej niż inne dzieci skończyła szkołę. Zdała maturę w wieku 16 lat i zaczęła studiować dziennikarstwo. W wystąpieniu autorka opowie o Agnieszce Osieckiej i jej koleżankach – pokaże, co je interesowało, z jakimi problemami się zmagaly, jak pisały o sobie w pamiętnikach, o czym rozmawiały na co dzień i czy mogły na sobie nawzajem polegać.

Karolina Kostyra

Myszy i motyle. Rewizja polskiego kina młodzieżowego lat siedemdziesiątych

W latach siedemdziesiątych powstało bardzo dużo filmów i seriali dla młodzieży. Wiele z nich miało ciekawe bohaterki. Były wśród nich charyzmatyczne młodziutki warszawianki, grane przez Agatę Sיעińską w serialu *Stawiam na Tolka Banana* (1973) i filmie *Koniec wakacji* (1974); złamane przez sytuację rodzinną dziewczynki z filmów Janusza Nasfetera (*Motyle*, 1972; *Nie będę cię kochać*, 1973), a także inteligentne, nieznajdujące swego miejsca wśród rówieśników licealistki z filmów takich jak *Mysz* (1979) czy *Agnieszka* (1972). W wystąpieniu autorka opowie o tych bohaterkach i ich twórczyniach, którymi często były kobiety.

Agata Ignaciuk, Natalia Jarska

Między Kościołem a partią? Seksualność dziewcząt w PRL w narracjach osobistych (1950-1990)

Tematem wystąpienia jest to, co dziewczyny i młode kobiety w okresie PRL (czyli w latach 1945–1989) wiedziały i myślały o seksualności. Autorki czytały pamiętniki dziewczyn i młodych kobiet, prowadzone w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych dwudziestego wieku i rozmawiały z kobietami, które były wtedy młode. Z pamiętników i rozmów dowiedziały się, że pomimo starań kościoła katolickiego i specjalistów wspieranych przez państwo w myśleniu o seksualności następowały istotne zmiany. Na przykład coraz mniej ważne było dla młodych ludzi, żeby kobieta nie uprawiała seksu zanim nie wyjdzie za mąż.

Katarzyna Stańczak-Wiślicz

Dorastanie dziewcząt w socjalistycznej Polsce (1945–1989). Dyskursy eksperckie, codzienne praktyki, rodzina i państwo

W wystąpieniu autorka opowie o tym, jak mówiło się o dziewczynach w socjalistycznej Polsce i jak w latach 1945–1989 wyglądała codzienność dziewczyn. Wystąpienie będzie się opierać się analizie różnego rodzaju źródeł: dzienników osobistych, listów do redakcji czasopism i gazet oraz pism ekspertów (pedagogicznych, psychologicznych i medycznych). Autorka będzie mówić o tym, jak dziewczyny próbowały sprostać oczekiwaniom innych i swoim własnym. Jak się ubierały i zachowywały, żeby wydawać się zwyczajne i takie, jakie powinny być? Jak zmieniła się rola dziewczyn w rodzinie? Co myślały o sobie i swoim miejscu w świecie?

Panel V: O dziewczynach z różnych perspektyw

Marcin Wilk

Dziewczęta w badaniach historycznych. Przykład międzywojennego Tarnowa

W swoim wystąpieniu autor opowie o dziewczętach, które mieszkały w Tarnowie między pierwszą a drugą wojną światową i o tym, jak w ogóle można badać historię dziewczyn. Żeby dowiedzieć się jak najwięcej o dziewczynach z międzywojennego Tarnowa, autor czytał gazety z tamtych czasów, sprawozdania szkolne, listy i pamiętniki. Będzie mówił o różnych grupach dziewczyn i o tym, jak te grupy różniły się między sobą, a także o tym, jak zmieniły się dziewczyny i jaką rolę miało w tych przemianach pojawienie się kina.

Katarzyna Sękowska-Kozłowska

Dziewczęta jako vulnerable group w świetle międzynarodowych standardów ochrony praw człowieka

Pojęcie *vulnerability* jest coraz ważniejsze w pracy międzynarodowych organów, które zajmują się ochroną praw człowieka, takich jak Organizacja Narodów Zjednoczonych lub Europejski Trybunał Praw Człowieka. *Vulnerability* to szczególna wrażliwość, bycie delikatnym, bardziej narażonym na krzywdę i zranienie. Dziewczynki wydają się należeć do tej kategorii osób po

pierwsze dlatego, że są dziećmi, więc nie są samodzielne, a po drugie dlatego, że są przyszłymi kobietami, które często nie są traktowane na równi z mężczyznami. W swoim wystąpieniu autorka przyjrzy się temu, czy międzynarodowe organizacje zajmujące się prawami człowieka uważają dziewczynki za grupę szczególnie wrażliwą i co z tego wynika dla konkretnych państw.

Katarzyna Ważyńska-Finck

Dziewczynki i dziewczyny w dorobku Komitetu Praw Dziecka Narodów Zjednoczonych: ważny punkt odniesienia czy niekoniecznie?

Konwencja Praw Dziecka Narodów Zjednoczonych, międzynarodowe prawo dotyczące dzieci, zakazuje dyskryminacji ze względu na płeć, rasę, język, religię, poglądy polityczne, status majątkowy czy niepełnosprawność. W Polsce działa Komitet Ochrony Praw Dziecka, którego zadaniem jest pilnowanie, żeby przepisy Konwencji Praw Dziecka były przestrzegane. W wystąpieniu autorka opowie o tym jak Komitet myśli o dziewczynkach i dziewczynach, w jaki sposób o nich mówi, oraz co z tego wynika, zarówno dla państw, jak i dla dziewczynek i dziewczyn. W ten sposób pokaże, jakie są silne i słabe strony w pracy Komitetu, na ile pomaga on chronić prawa dziewczynek i dziewczyn i dbać o ich sprawy.

Klaudia Chalczyńska-Cieślak

Obraz dziewczynek i dziewczyn w wybranych podręcznikach do języka polskiego jako obcego dla dzieci i młodzieży

Coraz więcej obcokrajowców, dzieci i dorosłych, uczy się polskiego, dlatego wciąż pojawiają się nowe książki do nauki polskiego jako języka obcego. Przedstawia się w nich nie tylko język polski, ale też polską kulturę (albo raczej to, jak autor/autorka podręcznika sobie ją wyobraża). W swoim wystąpieniu autorka opowie o tym, jak w podręcznikach do polskiego przeznaczonych dla dzieci-obcokrajowców pisze się o dziewczynkach i dziewczynach. Jakie są, co lubią, czym się zajmują? Czego dowie się o nich dziecko, które uczy się polskiego z podręcznika dla obcokrajowców?

Paweł Walczak

Czy filozofia jest dziewczyną? Dziewczęce bohaterki fabularyzowanych książek o filozofii

W książkach o filozofii dla dorosłych i dzieci główną postacią – dzięki której czytelniczki i czytelnicy uczą się filozofii – często jest dziewczynka. W wystąpieniu autor przyjrzy się bohaterkom takich książek jak *Świat Zofii* J. Gaardera, *Marysiu, jak myślisz* M. Gretkowskiej, *Prawda według Niny* i *Szczęście według Niny* O. Brenifiera czy *Pippi i Sokrates* J. Gaare'a i O. Sjaastada. Ludzie często myślą, że filozofia jest trudna i nie można jej wytłumaczyć dziecku. Jednak zdaniem wielu filozofów to właśnie dziecko stanowi wzór postawy filozoficznej – bo jest ciekawe, myśli po swojemu, potrafi się szczerze zadziwić. Dlaczego jednak na główne bohaterki autorzy wybierają dziewczynki, a nie chłopców? Czy mówi nam to coś o filozofii? Albo o tym, jak wyobrażamy sobie dziewczynki?

Panel VI:

Kulturowe i społeczne aspekty zdrowia dziewczyn

Mariola Bieńko

Dziewczyny w świecie zabiegów medycyny estetycznej

W mediach często prezentowany jest jeden, powszechnie obowiązujący wzorzec urody. Od dziewczyn oczekuje się, że będą dbać o swoje ciało, tak żeby było piękne – żeby podobało się innym. Niektóre z nich w tym celu korzystają z medycyny estetycznej (np. operacji). Autorka rozmawiała z dziewczynami oraz lekarzami, którzy zajmują się takimi zabiegami. Zastanawia się, czy dziewczyny, dbając o swoje ciało lub poddając je różnym zabiegom robią to, bo słuchają innych, a może dlatego, że im samym się to podoba i chcą mieć wpływ na swój wygląd. Zauważa coraz większe oczekiwania wobec dziewczyn oraz to, że ciało staje się współcześnie towarem, czymś, na czym można zarobić.

Maria Reimann

Zwyczajne, grzeczne, niepełnosprawne, wyjątkowe – jakie są dziewczynki z zespołem Turnera?

Zespół Turnera to zbiór charakterystycznych cech, związanych z genami, a występujących u niektórych dziewczynek lub kobiet. Wiąże się z pewnymi kłopotami ze zdrowiem, a także cechami wyglądu czy sposobem funkcjonowania. U kobiet z zespołem Turnera często występują problemy z zajściem w ciążę i urodzeniem dziecka. Większość dziewczynek musi brać zastrzyki, żeby urosnąć. Wielu lekarzy mówi o tym, że zespołu Turnera nie należy nazywać chorobą, tylko kondycją, zbiorem pewnych cech. W swoim wystąpieniu autorka przyjrzy się temu, co to znaczy być dziewczynką z zespołem Turnera. Czy jest się zdrową, czy chorą? Zwyczajną, a może wyjątkową? Czy jest się grzeczniejszą niż inne dzieci? Słabszą, silniejszą? Będzie się zastanawiała, kto i w jaki sposób kształtuje te przekonania. Co o zespole Turnera mówią dziewczynkom rodzice i lekarze, a co próbują przed nimi ukryć. Kto i w jaki sposób tworzy poczucie „normalności” i „wyjątkowości” dziewczyn z zespołem Turnera.

Anna Róża Hoss

Reprezentacje dziewcząt-pacjentek w medialnych dyskursach kryzysu psychiatrii dziecięcej. O „typowo dziewczęcych problemach” i tym, czy można nie być ofiarą

Ostatnio często omawiany jest temat zaburzeń psychicznych i tak zwanego kryzysu zdrowia psychicznego. Występuje on w mediach, a także na przykład w filmach. Autorka przeanalizowała przekazy medialne dotyczące tego tematu. Zwraca uwagę na to, że czasem niedostatecznie dba się o prywatność przedstawianych w nich osób. Według niej da się również zauważyć, że pewne problemy częściej pojawiały się w kontekście chłopców, a inne – dziewcząt. Dziewczynki występowały częściej w historiach dotyczących nadużywania leków, zaburzeń odżywiania się, zachowań skierowanych przeciw samej sobie, a także przemocy ze strony dorosłych. Chłopcy pojawiali się częściej w kontekście uzależnień, depresji, jako osoby ze spektrum autyzmu oraz agresywne w stosunku do otoczenia. Taki podział powodował, że doświadczenia młodych osób,

zwłaszcza dziewczyn, nie były reprezentowane, a niektóre sprawy (np. autyzm u dziewczyn) – były pomijane.

Krystyna Dzwonkowska-Godula

Dziewczyńskość a prawa i zdrowie reprodukcyjne – problemy i wyzwania edukacyjne

Wiedza na temat własnego ciała, dostęp do informacji jest, zdaniem autorki, podstawą budowania niezależności, decydowania o własnym życiu. Międzynarodowe dokumenty wskazują, że bardzo ważna jest wiedza pozwalająca zaplanować własne rodzicielstwo. Autorka analizuje różne materiały, w tym edukacyjne, i zastanawia się, czy i w jaki sposób dziewczyny we współczesnej Polsce mogą zdobywać informacje na temat zdrowia, ciała, planowania dzieci. Skąd mogą czerpać wiedzę, jeśli nie zapewnią jej szkoła i rodzina? W swoim wystąpieniu pokaże, że wsparcie młodych ludzi w edukacji zapewniają różne organizacje i grupy. Sytuację w Polsce porówna do tej w Kanadzie, dzięki czemu można będzie zastanowić się nad wprowadzeniem rozwiązań, które sprawdzają się w innych krajach.